

Kloka människor och deras bedrifter.

Gammal tro om saker och ting i Lerbäcksbygden. Upptecknat i Lerbäck av Ruben Carlsson Del 2.

Fårens märkning.

Fåren gick förr i tiden vilt ute i skogen under sommaren på gemensamt bete. Man hade dem i en stor kull från flera byar. Då måste man märka dem på något sätt för att på hösten se vem som var ägare.

I Snavlunda klippte man dem i öronen. Ett eller flera klipp så man kunde skilja dem. På andra håll hade man klavar med vidhängande bricka där ägarens initialer eller bomärke fanns.

På höstarna togs fåren in i husen. De kunde då vara fler än när de släpptes ut men även decimerat av rovdjuren varg och björn.

Kreaturens trivsel.

För att kreaturen skulle trivas väl och för att elaka människor inte skulle skicka något trolltyg in i ladugården borrades det hål i trösklarna. I dessa lades sedan avbrutna nålar, sylspett, knivuddar, kvicksilver, tibast, vänderot och någon gång också en orm. Sedan täppte man till hålen med träpluggar.

För skydd av betet.

Till skydd för kreaturen mot onda makter under sommarens vallgång fick de gå över de trösklar som hade stål i sig. Särskilt första gången de gick ut.

Man kunde också göra en lunta av linnetrasor, svavel, fårgödsel, (tillvaratagen en skärtorsdag) tibast och vänderot.

Detta skulle tändas på och läggas utanför ladugårdströskeln så att kreaturen måste gå över elden första gången ut i det fria.

Bra mjölkår.

Om det dröp från kyrktaket på Kyndelsmässodagen d.v.s. "*lena på mön*" blev det ett gott mjölkår.

Alltid något i båset.

När ett bås i ladugården blev tomt kastade man en påk eller något annat i det. Båset fick ej vara tomt.

Ofärdiga kor.

Ett ofärdigt djur botades så att de leddes ut på en gräsvall. Där skars en grästorva och fästs runt den onda foten. Torvan togs sedan bort och hängdes på en gårdsgårdsstör tills den föll ner. Då var djuret friskt.

Bot med krut.

Om kreaturen blev sjuka brukade man bota dem genom att ta lite krut, lägga det på en brädlapp på djurets rygg. Sedan tände man på. Många sjukdomar botades med krut sade man.

Kreaturs sommarsjuka.

Mot sommarsjukan kunde man koka eklöv och björklöv och ge dem spadet.

Kärnmjök var också bra. Kunde man få i dem lite av kreaturens egna urinen var det allra säkraste botemedlet. Dock kunde man bara bota dem en gång med det.

Häst och trolltyg.

Kreaturen kunde råka ut för trolltyg ibland. Kom de inte hem var det något fel. Då kunde de vara bergtagna.

Vid Bygget i Lerbäck kom ej en häst hem från betet. I en hage nära en göl hittade man hästen. Han gick runt videbuskar i form av en åtta. Det hade gått ett helt dygn innan man hittade hästen. Det såg ut som han hade gått i denna åtta hela tiden.

Det var mycket upptrampat.

Grishämtning förr.

Man skulle vid Lilla Axsjötorp hämta en spädgris från Nyckelhult i en korg hängande på en stång mellan sig. Gumman såg där att man vänt stören med toppändan före då de skulle gå. Det var inte bra. Det kunde betyda olycka och otur med grisen. Karlarna fick sätta ner korgen och vända på stängen.

Om grävlingen.

Man trodde att när han skulle gå till vintersömmen rullade ihop s.k. ”ormbleck” för att ha som mat under vintern. Rullarna antogs vara mat en för varje dag utom juldagen då det var två.

Om haren.

Allmänt trodde man att den fick tre kullar ungar om året. Den första kom så tidigt att de frös ihjäl. Den andra åts upp av myggen. Det var den tredje kullen som klarade sig och blev årets ungar.

Gökblod.

Om man härmade göken så spydde han blod. Det var en sorts mögel på blad som liknade blod. Detta gav upphov till denna tro. Detta på bladen kallades allmänt för gökblod.

Oäkta barn.

När göken gol på bar kvist blev det många oäkta barn det året.

Göken och väderstreck.

Det var viktigt åt vilket håll man hörde göken. Norr-gök var sorge-gök. Söder-gök var döder-gök även smör-gök eller sör-gök. Öster-gök var tröster-gök. Väster-gök var bäster-gök. Göken slutade gala när han fick se den första hösåtan.

Allmän skrock och annan otur.

Att möta en katt i dörren var ett lyckosamt tecken. Sprang en svart katt över vägen betydde det olycka. Då var det bäst att spotta tre gånger på en jordfast sten.

En hare som kom fram till husen betydde otur.

Otur vid jakt fick man om man mötte gamla gummor eller om man glömde något och måste vända om hem.

Vid fiske var man tvungen att tillse att inget verktyg togs in i stugan före avfärden.

Ej heller fick man göra sig någon brådska. Allt skulle tas så lugnt som möjligt.

Vid fiske skulle man spotta på betet och säga *"Tvi abbörsnok köm å nappa på mi krok"*.

Kråkor.

I mars återkom en del kråkor. De så kallade marskråkorna. Man sade att om någon kråka kunde fångas en annan månad så var den god att äta. Ett bra sätt att fånga dem var att strö salt på stjärten när de satt på marken.

Höns.

För att inte höken skulle ta hönsen när de släpptes ut på våren drog man dem genom en koklave. När detta var gjort tordes ej höken slå hönsen. Dom syntes då lika stora som korna för höken.

Räven.

För att inte räven skulle ta hönsen lade man ut järnskrot av diverse slag runt hönsgården.

Ladugårdar förr.

Dessa var ofta halvt nedgrävda i marken för att det ej skulle bli dragit och kallt.

Höladan var oftast ovanpå ladugården. Detta efter finsk sed. Fönster var det dåligt med så vintertid var det oftast mörkt därinne.

Skabb hos boskap.

Sådant skulle botas med rölleka som plockades med blommor och blad mellan midsommar och Persmess. Örten torkades och kokades. Det vatten den kokats i användes att tvätta boskapen.

Trollskott på ko.

Ett torparfolk i Norra Lerbäck vid gränsen till Viiby fick en gång en sjuk ko. Hon hade fått trollskott och man sände bud på en veterinären Dahlkvist i Hallsberg och frågade om han kunde bota sådant. Han lovade att komma och göra sitt bästa. När han kom såg han genast att kon var för stinn. Husfolket hade kon ute i en hage där de ledde henne omkring så gott det gick. Dahlkvist satte in en sond så att den myckna gasen strömmade ut. Sedan repade han eld på en tändsticka och höll intill. Det blev en blå väldigt blå låga som slog ut från kon och de vettskrämda människorna sprang ifrån alltsammans.

De fruktade veterinären som en trollkarl som kunde utdriva onda makter ditsatta av onda människor. Det var knappt att det gick att tala med dem så han fick ett handfat med vatten och betalt för arbetet.

Vidervång.

Det var en buske med små runda blad som bl.a. växte i Multnemossen mellan Bråten och Multna.

Det berättades om en person från Stenbocksfors som när han ämnade sälja en ko alltid gick och hämtade en kvist av vidervång först. Denna flätade han in i "vejeläget" (grimman som han ledde kon med). Detta skulle ske på midsommardagen före tolv. Om man gjorde så gick det bra med koaffären.